

BẢO ĐẢM AN SINH XÃ HỘI CHO NGƯỜI LAO ĐỘNG TRONG CÁC DOANH NGHIỆP Ở HÀ NỘI

NGUYỄN TUẤN DŨNG*
ĐỖ VĂN HAI**

Thành ủy, Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội luôn đặt chính sách bảo đảm an sinh xã hội là một nội dung ưu tiên hàng đầu giúp người lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn phòng ngừa, hạn chế và khắc phục rủi ro do bị mất hoặc giảm thu nhập, yên tâm lao động sản xuất, ổn định cuộc sống. Bài viết phân tích thực trạng và đề xuất các giải pháp bảo đảm an sinh xã hội trong các doanh nghiệp ở Hà Nội hiện nay.

Từ khóa: Bảo đảm an sinh xã hội; người lao động; doanh nghiệp; chính sách; thành phố Hà Nội. The Party Committee, People's Council, and People's Committee of Hanoi consider social security policies as a top priority to help laborers in enterprises within the city prevent, limit, and overcome risks of loss or reduction of income, ensuring the security for laborers so that they may focus on working and affording their living. This article analyzes the current situation and proposes some solutions to ensure social welfare in enterprises in Hanoi.

Keywords: Social security; laborers; enterprises; policy; Hanoi.

NGÀY NHẬN: 19/01/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 21/3/2024

NGÀY DUYỆT: 18/4/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.339.2024.831>

1. Đặt vấn đề

Sau hơn 37 năm thực hiện công cuộc đổi mới, Đảng và Nhà nước luôn quan tâm xây dựng và không ngừng hoàn thiện các cơ chế, chính sách để thực hiện có hiệu quả chính sách xã hội nói chung, chính sách bảo đảm an sinh xã hội cho người lao động trong các doanh nghiệp nói riêng, coi đây vừa là mục tiêu, vừa là động lực quan trọng để phát triển bền vững, ổn định tình hình chính trị - xã hội, giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa. Thủ đô Hà Nội là trung tâm về chính trị, văn hóa và khoa học - kỹ thuật; đồng thời, là trung tâm lớn về giao dịch kinh tế và quốc tế

của cả nước. Thời gian qua, Hà Nội đã quan tâm chỉ đạo các cấp, các ngành và địa phương triển khai quyết liệt các nghị quyết, kết luận của Trung ương, nhất là Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội của Chính phủ, đẩy mạnh các chương trình phát triển kinh tế - xã hội để có đủ nguồn lực tiến hành có hiệu quả chính sách bảo đảm an sinh xã hội cho người lao động trong các doanh nghiệp. Bên cạnh những kết quả đã đạt được vẫn còn nhiều hạn chế, bất cập cần

* ThS, Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

** ThS, Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

giải quyết để bảo đảm việc làm, thu nhập; bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp và trợ giúp xã hội cho người lao động trong các doanh nghiệp.

2. Thực trạng bảo đảm an sinh xã hội cho người lao động trong các doanh nghiệp ở Hà Nội từ năm 2018 đến nay

a. Những kết quả đạt được

Một là, người lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội luôn được quan tâm bảo đảm đủ việc làm.

Những năm qua, Thành ủy, Hội đồng nhân dân (HĐND), Ủy ban nhân dân (UBND) thành phố Hà Nội đặc biệt quan tâm đến vấn đề bảo đảm việc làm cho người lao động trong các doanh nghiệp, trong đó đã ban hành nhiều nghị quyết, chính sách quan trọng để các doanh nghiệp phát triển, tạo ra nhiều việc làm cho người lao động. Cụ thể: thành phố đã phê duyệt Đề án “Hỗ trợ khởi nghiệp sáng tạo trên địa bàn thành phố Hà Nội giai đoạn 2019 - 2025”; Đề án hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa thành phố Hà Nội giai đoạn 2021 - 2025...

Hiện nay, theo báo cáo của UBND thành phố Hà Nội, năm 2023 thành phố có 31,4 nghìn doanh nghiệp đăng ký thành lập mới, tăng 6,3% so với năm 2022; vốn đăng ký đạt 346,6 nghìn tỷ đồng, tăng 5%; hơn 8,9 nghìn doanh nghiệp hoạt động trở lại¹. Tình hình lao động việc làm có chuyển biến tích cực, theo kết quả sơ bộ điều tra lao động việc làm năm 2023, tỷ lệ thất nghiệp toàn thành phố là 2,01% (giảm 0,22 điểm %) so với năm trước; trong đó, khu vực thành thị là 2,97% (giảm 0,21 điểm %); nông thôn là 1,01% (giảm 0,06 điểm %). Cũng trong năm 2023, thành phố đã giải quyết việc làm cho 214,3 nghìn lao động, đạt 132,2% kế hoạch năm, tăng 5,6% so với năm trước (năm 2022 thành phố Hà Nội giải quyết việc làm cho 203.000 lao động)².

Hai là, thu nhập của người lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội có xu hướng tăng, ổn định.

Hiện nay, thành phố Hà Nội đang áp dụng mức lương tối thiểu vùng theo quy định tại Điều 3 Nghị định số 38/2022/NĐ-CP ngày 12/6/2022 của Chính phủ quy định mức lương tối thiểu đối với người lao động làm việc theo hợp đồng lao động. Theo vùng I và II, mức thu nhập của người lao động ở khu vực doanh nghiệp có thu nhập cao hơn, ổn định hơn nhiều so với khu vực cá thể và hộ gia đình. Cụ thể, trong năm 2021 thu nhập bình quân 1 lao động trong doanh nghiệp đạt 10,7 triệu đồng/tháng.

Theo loại hình kinh tế: trong các loại hình doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội, thu nhập của lao động trong các doanh nghiệp FDI năm 2021 đạt cao nhất, bình quân một lao động đạt 26,7 triệu đồng/tháng, thu nhập bình quân của người lao động trong doanh nghiệp nhà nước cao thứ hai, đạt 9 triệu đồng/tháng; thu nhập bình quân của người lao động thấp nhất trong các khu vực là doanh nghiệp ngoài nhà nước với 7,6 triệu đồng/tháng, bằng 71% mức thu nhập bình quân chung³.

Ba là, người lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội được quan tâm đóng bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp và được hưởng trợ giúp xã hội theo đúng quy định của pháp luật.

Tỷ lệ bao phủ bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế ngày càng được mở rộng, hoàn thành kế hoạch thành phố giao. Cụ thể, năm 2023, số người tham gia bảo hiểm xã hội bắt buộc là 2.057.698 người, tăng 74.936 người (tăng 3,78% so với năm 2022); đạt 100,18% kế hoạch bảo hiểm xã hội Việt Nam giao; chiếm 43,9% lực lượng lao động trong độ tuổi lao động, vượt 0,9% chỉ tiêu được HĐND, UBND thành phố giao. Số người tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện là 106.339 người, tăng 31.324 người (tăng 41,76% so với năm 2022);

chiếm 2,3% lực lượng lao động, vượt 0,3% chỉ tiêu được HĐND, UBND thành phố giao. Số người tham gia bảo hiểm y tế là 7.988.832 người, tăng 250.620 người (tăng 3,24% so với năm 2022); đạt 100,63 % kế hoạch Bảo hiểm Xã hội Việt Nam giao. Số người tham gia bảo hiểm thất nghiệp là 1.990.227 người, tăng 74.020 người (tăng 3,86% so với năm 2022); đạt 100,44% kế hoạch Bảo hiểm Xã hội Việt Nam giao⁴. Chính sách trợ giúp xã hội đối với người lao động trong các doanh nghiệp luôn được các cấp chính quyền của thành phố quan tâm kịp thời.

b. Một số hạn chế, bất cập

Thời gian qua, do tác động từ tình hình an ninh chính trị nhiều nơi trên thế giới bất ổn, giá nguyên liệu, khí đốt tăng cao, làm cho nhiều doanh nghiệp gặp khó khăn do sụt giảm đơn hàng ở các thị trường lớn. Bên cạnh đó, các ngân hàng thắt chặt giải ngân, tăng lãi suất; do đó, trong năm 2023, Hà Nội có nhiều doanh nghiệp hoạt động cầm chừng, dẫn đến việc cắt giảm nhân công, giảm việc làm mới, như: ngành dệt may, da giày, điện tử, chế biến gỗ... Theo số liệu của Sở Lao động - Thương binh và Xã hội năm 2022, Hà Nội có 31 doanh nghiệp phải giảm giờ làm hoặc chấm dứt hợp đồng lao động với 13.016 lao động, trong đó có 10.374 người lao động bị nợ lương với số nợ 9.977 tỷ đồng. Riêng khu công nghiệp và chế xuất có 7 doanh nghiệp sử dụng 6.148 lao động phải giảm giờ làm của người lao động hoặc buộc phải chấm dứt hợp đồng lao động⁵; có tới 21,7 nghìn doanh nghiệp tạm ngừng hoạt động, tăng 33%; thực hiện thủ tục giải thể cho 3,5 nghìn doanh nghiệp⁶. Bình quân mỗi năm thành phố có 2.154 doanh nghiệp hoàn thành thủ tục giải thể (cả nước là 15.894 doanh nghiệp). Năm 2018 là 1.720 doanh nghiệp (tăng 33%); năm 2019 là 2.130 doanh nghiệp (tăng 23,8%); năm 2020 là 2.523 doanh nghiệp (tăng 18,5%); và năm 2021 là 3.104 doanh nghiệp (tăng 23% so với năm 2020)⁷.

Mặc dù thu nhập của người lao động ở khu vực doanh nghiệp có cao hơn, ổn định hơn so với khu vực cá thể và hộ gia đình. Tuy nhiên, trong năm 2021, thu nhập bình quân 1 lao động trong doanh nghiệp đạt 10,7 triệu đồng/tháng nhưng vẫn giảm 2,45% so với năm 2020. Thu nhập bình quân năm 2021 của người lao động thấp nhất trong các khu vực là doanh nghiệp ngoài nhà nước với 7,6 triệu đồng/tháng, bằng 71% mức thu nhập bình quân chung, giảm 21,6% so với năm 2020; thu nhập bình quân một lao động trong các doanh nghiệp ngành Nông nghiệp - Lâm nghiệp - Thủy sản khá thấp mặc dù đã có cải thiện liên tục qua các năm.

Nhiều doanh nghiệp nợ đóng, trốn đóng, không tham gia hoặc tham gia bảo hiểm xã hội không đầy đủ cho người lao động. Trong năm 2023, mặc dù số lao động được đóng và tham gia đóng bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp tăng cao, tuy nhiên ý thức chấp hành pháp luật về lao động, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp của nhiều doanh nghiệp chưa nghiêm túc; còn tình trạng doanh nghiệp và người lao động thỏa thuận, chủ động trốn đóng bảo hiểm xã hội, đóng không đúng mức quy định. Nếu như năm 2019, tổng số tiền nợ bảo hiểm xã hội phải tính lãi là 913,9 tỷ đồng, mặc dù có giảm 65,3% so với năm 2018; nhưng đến năm 2022, toàn thành phố có 50.457 đơn vị nợ (603.978 lao động) với tổng số tiền nợ bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế là 4.022 tỷ đồng (tăng 163 tỷ đồng so với năm 2021), tỷ lệ nợ là 6,9%; số tiền nợ bảo hiểm xã hội phải tính lãi 1.459 tỷ đồng, tỷ lệ số tiền nợ phải tính lãi là 2,5%⁹.

3. Giải pháp bảo đảm an sinh xã hội cho người lao động trên địa bàn thành phố Hà Nội đến năm 2030

Thứ nhất, hoàn thiện cơ chế, chính sách liên quan đến giải quyết hài hòa lợi ích kinh tế của doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội và người lao động.

Đây là giải pháp có ý nghĩa quyết định

đến sự phát triển của các doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội và bảo đảm an sinh xã hội cho người lao động. Khi cơ chế, chính sách đúng, đồng bộ, phù hợp sẽ phát huy được thế mạnh của từng doanh nghiệp và tiềm năng của người lao động.

Nhà nước cần tập trung rà soát, sửa đổi những điểm chồng chéo, không hợp lý trong hệ thống pháp luật, hướng tới tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp hoạt động trong môi trường kinh doanh lành mạnh. Nhất là giúp các doanh nghiệp giảm thiểu các thủ tục tiếp cận gói hỗ trợ, các doanh nghiệp nhỏ và vừa được hưởng các chính sách đặc thù. Chú trọng tháo gỡ được các nút thắt trong phát triển các doanh nghiệp, đặc biệt là về phát triển thị trường trái phiếu, bất động sản... Bên cạnh đó, cần quan tâm hỗ trợ cho các doanh nghiệp trên địa bàn thành phố mở rộng, tiếp cận với các thị trường quốc tế, khai thác các hiệp định thương mại đã được ký kết, khai thông nguồn lực cho doanh nghiệp phát triển. Kiến nghị, đề xuất với Nhà nước về chính sách tiền tệ, chính sách tài khóa, giúp doanh nghiệp trên địa bàn được tiếp cận nguồn cho vay lãi suất thấp, tháo gỡ khó khăn cho doanh nghiệp và giúp tăng trưởng kinh tế.

Thứ hai, phát huy vai trò của các cấp chính quyền thành phố Hà Nội trong tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp phát triển.

Cần huy vai trò của các cấp chính quyền địa phương trong xem xét, thẩm định xây dựng và đăng ký nội quy lao động, thỏa ước lao động tập thể, kịp thời chấn chỉnh, yêu cầu các doanh nghiệp tuân thủ theo đúng quy định của pháp luật lao động. Thường xuyên, định kỳ tổ chức các đoàn kiểm tra, thanh tra việc thực hiện các quy định của pháp luật về lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn, qua đó để kịp thời ngăn chặn và giải quyết các tranh chấp phát sinh.

Bên cạnh đó, cần tiếp tục phát huy vai trò của các cơ quan chức năng như Sở Lao

động - Thương binh và Xã hội, Liên đoàn Lao động thành phố và lực lượng công an khi xảy ra đình công phải phối hợp chặt chẽ với các doanh nghiệp để có biện pháp giải quyết kịp thời, giữ vững an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội. Chú trọng công tác tuyên truyền giáo dục pháp luật cho người lao động và chủ doanh nghiệp, nâng cao kiến thức pháp luật. Khi có tranh chấp lao động xảy ra, cần phát huy tốt vai trò của các cấp chính quyền địa phương, thực hiện đối thoại ba bên giữa chủ doanh nghiệp, người lao động và Nhà nước để có những biện pháp xử lý đúng đắn, kịp thời và hiệu quả; đồng thời, cần thực hiện nghiêm các quy định của pháp luật, như: chính sách tiền lương, tiền thưởng, chế độ bảo hiểm, trợ giúp xã hội và các vấn đề liên quan đến an toàn vệ sinh lao động, về hoạt động sản xuất - kinh doanh của doanh nghiệp.

Thứ ba, tiếp tục giải quyết vấn đề gốc rễ là nâng cao dân trí cho người lao động trong các doanh nghiệp.

Thời gian tới, các cơ quan quản lý lao động và doanh nghiệp..., kết hợp với tổ chức công đoàn cần tiếp tục đầu tư, quan tâm tới là tuyên truyền, giáo dục pháp luật lao động cho người lao động. Trong đó, thực hiện tuyên truyền, giáo dục ở mức độ sâu hơn, chuyên biệt hơn về ý thức thực hiện pháp luật. Đồng thời, tuyên truyền, giáo dục về các giá trị, lợi ích trước nhất, lâu dài cho chính người lao động khi hình thành và nâng cao ý thức thực hiện pháp luật lao động, góp phần phát triển doanh nghiệp và xây dựng quan hệ lao động hài hòa, xã hội văn minh.

Bên cạnh đó, cần làm tốt công tác tuyên truyền để các doanh nghiệp quan tâm đến đời sống người lao động, góp phần giải quyết hài hòa lợi ích kinh tế giữa các bên trong quá trình sản xuất - kinh doanh. Yêu cầu các cấp chính quyền của thành phố cần thường xuyên có các văn bản hướng dẫn, đôn đốc các doanh nghiệp thực hiện các quy định của pháp luật về lao động, đồng thời cử cán

bộ thường xuyên bám sát các doanh nghiệp nắm bắt tình hình về lao động. Yêu cầu các doanh nghiệp thực hiện nghiêm việc báo cáo tình hình sử dụng lao động định kỳ hàng tháng, hàng quý, 6 tháng và hàng năm đối với các doanh nghiệp phù hợp với từng đối tượng người lao động. Các doanh nghiệp cần tạo điều kiện để người lao động được học tập nâng cao trình độ, tay nghề.

Thứ tư, nâng cao ý thức, trách nhiệm và năng lực tự bảo vệ lợi ích kinh tế của chính người lao động trong các doanh nghiệp.

Cần tiếp tục phát huy tính tích cực, tự giác học tập của người lao động làm việc trong các doanh nghiệp để tự bảo đảm lợi ích kinh tế. Chú trọng khuyến khích mỗi người lao động làm việc ở các doanh nghiệp cần tích cực vươn lên trong học tập, lao động sản xuất, nhất là trong khởi nghiệp nhằm huy động tối đa các nguồn lực cho sự phát triển.

Thứ năm, quản lý chặt chẽ việc đóng, hưởng chính sách bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp và tiếp tục thực hiện và nâng cao hiệu quả thực hiện các chính sách trợ giúp xã hội đối với doanh nghiệp và người lao động.

Bám sát chỉ đạo của Bảo hiểm Xã hội Việt Nam, của Thành ủy, HĐND, UBND thành phố Hà Nội, chủ động phối hợp với các sở, ban, ngành, UBND quận, huyện, thị xã, triển khai thực hiện linh hoạt, cụ thể hóa thành các mục tiêu, giải pháp. Tiến hành rà soát, xây dựng các phương án tổ chức thực hiện với cách thức phù hợp, phân công nhiệm vụ rõ ràng, cụ thể cho từng cá nhân, từng doanh nghiệp; phấn đấu hoàn thành thắng lợi các chỉ tiêu, nhiệm vụ được giao. Đồng thời, triển khai đồng bộ các nhóm giải pháp phát triển người tham gia bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp; phân công nhiệm vụ cụ thể cho viên chức, người lao động tập trung đôn đốc thu, giảm nợ, không để phát sinh nợ đọng đóng bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp ngay từ đầu năm. Thường xuyên rà soát cơ sở dữ liệu

người chưa tham gia để xây dựng kế hoạch tuyên truyền, vận động người tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện, bảo hiểm y tế hộ gia đình đối với người lao động trong các doanh nghiệp trên địa bàn.

Thứ sáu, chú trọng công tác thanh tra chuyên ngành, thanh tra, kiểm tra đột xuất; kịp thời xử lý, kiến nghị cơ quan chức năng xử lý các hành vi vi phạm pháp luật bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp.

Giải quyết đầy đủ, chi trả kịp thời các quyền lợi về bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp. Quản lý chặt chẽ việc chi trả các chế độ bảo hiểm xã hội ngắn hạn, trợ cấp một lần, chi trả trợ cấp bảo hiểm thất nghiệp; khai thác, phát huy tối đa hiệu quả công nghệ thông tin, cơ sở dữ liệu của ngành để kiểm tra, giám sát, phòng ngừa gian lận, lạm dụng, trục lợi quỹ; đẩy mạnh việc thanh toán các chế độ bảo hiểm xã hội, bảo hiểm thất nghiệp qua tài khoản cá nhân □

Chú thích:

1, 2, 6. Báo cáo số 814/BC-CTK ngày 25/12/2023 của Cục Thống kê thành phố Hà Nội về tình hình kinh tế - xã hội quý IV và năm 2023, tr. 14, 28, 14.

3, 7. Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội. Sách trắng doanh nghiệp Hà Nội năm 2022. H. NXB Hà Nội, tr. 87, 62.

4. Báo cáo số 138/BC-BHXH ngày 10/01/2024 của Bảo hiểm Xã hội thành phố Hà Nội về kết quả thực hiện công tác năm 2023 và phương hướng, nhiệm vụ năm 2024, tr. 5.

5. Báo cáo số 58/BC-SLĐTBXH ngày 06/01/2023 của Sở Lao động - Thương binh và Xã hội thành phố Hà Nội về đánh giá tình hình thực hiện công tác lao động, người có công và xã hội năm 2022; phương hướng, nhiệm vụ trọng tâm năm 2023. Hà Nội, 2023, tr. 7.

8. Báo cáo số 53/BC-BHXH ngày 06/01/2020 của Bảo hiểm xã hội thành phố Hà Nội về kết quả thực hiện công tác năm 2019 và phương hướng nhiệm vụ năm 2020. Hà Nội, 2022, tr. 2.

9. Báo cáo số 89/BC-BHXH ngày 06/01/2023 của Bảo hiểm xã hội thành phố Hà Nội về kết quả thực hiện công tác năm 2022 và phương hướng nhiệm vụ năm 2023. Hà Nội, 2023, tr. 5.